

===== Tóth Eszter =====

/// „Festegettünk, festegettünk...”

Békefeliratok a járdán, avagy egy firkálási ügy dokumentumai

= = = Az állambiztonság és a firkálások

A béke melletti kiállás az 1980-as évek Magyarországon önmagában nem számított politikailag problematikusnak, akkor válhatott azzá, ha a hivatalos békepolitika keretein kívül jelent meg. Ilyen volt F. Péter és M. Tamás ügye is. A két fiatal nagyjából békével kapcsolatos feliratokat firkált a járdára, emiatt eljárást indítottak ellenük, és felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték őket.¹ Az állambiztonsági szervek az utcán megjelenő jeleket, szövegeket rendkívüli eseményeknek tekintették, és kiemelt figyelmet fordítottak a közterületi feliratok és firkálások vizsgálatára, mivel ezek nem csupán a véleménynyilvánítás informális módjait jelentették, hanem potenciálisan rendszerkritikus vagy politikai tartalmak hordozóiként is értelmezhetők voltak.² Az „írással úton megvalósított izgatásról” szóló 1976-os állambiztonsági tanulmány az alábbi definíciót adta: „...*firkáláson olyan helyszíni bűncselekményt értünk, amikor az elkövető közterületen – házak, intézmények falaira, járdára, hirdetőoszlopra, közlekedési eszközre stb. – nyilvános vagy egyéb helyeken olyan jelzést, jelmondatot vagy monogramot helyez el, jelmondatot úgy változtat meg, hogy az alkalmas a társadalmi rend alapintézményei, politikája stb. elleni gyűlölet felkeltésére.*”³ Az ilyen jellegű cselekményeket is többféle módszerrel hajtották végre, fejt ki egy a falfirkálásról is szóló 1986-os szakdolgozat,⁴ „*jellemzően esti, éjszakai órában, rosszul világított helyeken*”. Előfordult az is, hogy a feliratok hosszabb el-
lenséges szöveget tartalmaztak. A szakdolgozat értékelése szerint a firkálásnál, ha a cselekmény társadalmi veszélyessége alacsony fokú volt, nem utalt szervezethez, és ismétlődés nem volt várható, nem kellett nyomozást elrendelni. A jelen

1 = = ÁBTL 3.1.9. V-164484.

2 = = Takács, 2022: 10.

3 = = ÁBTL 4.1. A-3077. 8.; Takács, 2022: 10.

4 = = ÁBTL 4.1. A-2026. 13.

forrásközlésben ismertetett ügy azonban nem tartozott az ilyen, csekélyebb jelentőségűnek ítélt esetek közé.

Az ellenséges falfirkálások, egyéb firkálások száma az 1980-as évek második felére emelkedő tendenciát mutatott. 1986-ban például mintegy 4100 darab ellenséges firkálásról tudott az állambiztonság, ebből 3200 darab volt horogkereszt és egyéb fasiszta jelkép vagy szöveg, a többi falfirkálás szovjetellenes, a párt- és kormány intézkedéseit, vezetőit támadó szöveg volt. Az ellenségesnek minősített feliratokat, firkákat általában – legalábbis az állambiztonság szerint – fontosabb bel-vagy külpolitikai események, nemzeti vagy nemzetközi ünnepek alkalmával „követték el”.⁵

= = = A béke mint ellenség

Az itt bemutatott dokumentumok szorosan kapcsolódnak a Dialógus csoporthoz. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a csoportra vonatkozó iratok – az 1980-as évek állambiztonsági dokumentumaihoz hasonlóan – csak töredékesen kerültek az ÁBTL-be, így például az a 13 kötet sem lelhető fel a Levéltár állományában, amely a Dialógussal kapcsolatos, „Pacifista” fedőnevű bizalmas nyomozás anyagait tartalmazza.⁶ Ennek ellenére a csoportra vonatkozó titkos nyomozati anyagok alapján készített napi operatív információs jelentéseken keresztül képet alkothattunk arról, hogy milyen mértékben és milyen módon tartotta megfigyelés alatt a békével foglalkozó fiatalságot az állambiztonság. A Dialógus Békecsoport tárgymutató kartonján 1982–1983-ból 168, 1984-ből 46, 1985–1986-ból pedig 13 jelentés szerepel, vagyis összességében több mint kétszáz alkalommal tájékoztatták az állambiztonsági vezetőket a csoportról. Ez a szám nem tartalmazza az egyéb, kapcsolódó kartonokon szereplő jelentéseket.⁷ 1986-ban Ksenicz Tibor rendőr őrnagy Dialógusról szóló szakdolgozatában foglalta össze az állambiztonság hozzáállását a csoporthoz, részletezve, hogy az állambiztonság milyen feladatokat végzett velük kapcsolatban és hogyan viszonyult a csoporthoz. Ebből a szakdolgozatból tudható az is, hogy 1982 novembere körül hét hálózati személyt állítottak rá a csoportra, amelyből hárman a „kemény magról”⁸ jelentettek.⁹ Mindezek mellett több összefoglaló jelentés is született a magyar, illetve külföldi békemozgalmakról.¹⁰ Az 1980-

5 = = Uo.; a firkálásokról és annak állambiztonsági aspektusairól részletesen lásd Takács, 2022.

6 = = A 13 kötetre utal: ÁBTL 3.1.5. O-napló; ÁBTL 4.1. A-2027.

7 = = A teljesség igénye nélkül pl. ÁBTL 2.7.1. „Pacifista” és „Békési” fn. kartonok.

8 = = A levéltárban elérhető munka-dossziék alapján nem megállapítható, hogy az állambiztonság személy szerint kiket is vélt a kemény maghoz tartozóknak.

9 = = A meglévő iratok alapján és a jelenlegi feldolgozottság mellett 13 hálózati személyről lehet tudni, hogy jelentett a csoportról.

10 = = A külföldi békemozgalmakról lásd például ÁBTL 1.11.4. II. s. BX-II. Fellazítás. A Dialógusról: ÁBTL 1.11.1. Munkatervek, munkabeszámolók, 1982; ÁBTL 1.12.2. Sz. n.: Az ideo-

as évektől az ifjúsági kultúrában különböző alternatív kulturális csoportok jelentek meg, amelyek között sajátos szerepet töltött be a nyolcvanas évek elején megjelenő új, alternatív, az állampárttól és a hozzá szorosan kapcsolódó „társadalmi szervezetektől” függetlenedni vágyó békemozgalom.

A Dialógus Békecsoporthoz 1982-ben jött létre, megalakulásáról, működéséről és történetének különböző aspektusairól több tanulmány, feljegyzés, illetve visszaemlékezés is született.¹¹ A csoport létrejöttében a korszakban megerősödő nemzetközi mozgalmak mellett az állampárt békepropagandája is szerepet játszott.¹² A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottság (MSZMP PB) 1978. május 30-ai határozatában mondta ki, hogy elengedhetetlen a „*békemozgalmi módszerek és formák színesebbé, gazdagabbá tétele*”, és hogy a társadalmi tömegszervezetek tekintsék feladatuknak „*a nők, az ifjúság fokozott aktivizálását*”.¹³ A békével kapcsolatos propaganda az iskolai oktatásban is folyamatosan szerepelt, de már jóval szelídebb formában, mint a korábbi korszakokban. Mindezek hozzájárultak ahhoz, hogy az 1980-as évek elején több kisebb alternatív csoport jött létre a béke ügyéhez kapcsolódóan (például a Bázisközösség, az INDIGO¹⁴ vagy az ANC¹⁵ stb.).

A Dialógus Békecsoporthoz belül két stratégiai irány alakult ki a hatalommal kialakítandó viszony kérdésében. A két irányzat közötti feszültség jól tükrözte a késő szocialista Magyarország civil szférájának dilemmáit. A rendszer korlátozott pluralizmusa ugyan teret engedett bizonyos autonóm törekvéseknek, ám ezeket szigorú politikai feltételekhez kötötte. A csoport vezetősége így nem pusztán taktikai kérdéssel szembesült, hanem identitásbeli választással is: a rendszerrel való együttműködés vagy a radikálisabb ellenzéki pozíció felé való elmozdulás között kellett dönteniük. A vitákban a mérsékeltek a „túlzott radikalizmust”, a függetlenséget hirdetők pedig az „elfogadhatatlan önkorlátozást” vetették a másik fél

lógiai diverzió elleni állambiztonsági munka főbb tapasztalatai és a további munka, 1985.

11 = Tóth, 2009; Ungváry, 2008a; 2008b; a korabeli írások kapcsán lásd Haraszi 1992a (1983); 1992b (1984); a visszaemlékezésekre például Szent-Iványi, 2022; 2024; Szőke–Erdély, 2008. A Dialógus csoport ÁBTL-be került iratanyaga (ÁBTL III.1.42.) számtalan feljegyzést és újságcikket tartalmaz a csoport történetére vonatkozóan. A csoport történetének állambiztonsági értékeléséhez lásd a már idézett szakdolgozatot: ÁBTL 4.1. A-2027.

12 = Korabeli elemzések a békemozgalmakról: Berecz, 1976; Sarkadi Nagy, 1982. Sarkadi Nagy Barna, az Országos Béketanács 1982–1983 közötti főtitkára cikkében a szocialista békemozgalmak első rendű feladatának a nyugat-európai és észak-amerikai békemozgalmakkal való párbeszéd és együttműködés kialakítását tartotta.

13 = MNL OL M-KS-288-5., 747. ő. e. Határozat a IX. Magyar Békekongresszus összehívásáról, feladatairól, 1978. május 30.

14 = Az INDIGO csoportról bővebben lásd Szőke–Erdély, 2008.

15 = Anti-Nuclear Committee (Anti-Nukleáris Bizottság): budapesti gimnazistákból és középiskolásokból álló illegális békemozgalom.

szemére. A Dialógus Békecsoport „harmadik utas” – a hivatalos szervektől és az ellenzéki mozgalmaktól is elkülönülő – alapgondolatának bizonytalanná válása jól illusztrálta a civil kezdeményezések mozgásterének határait. Belső strukturális válság is közrejátszott a Dialógus kettéhasadása kapcsán, amely a működés további formája körül alakult ki: laza mozgalmi keretek vagy központosítottabb, koordináltabb működés között folytassa-e a mozgalmat.¹⁶ A csoport nem vezetett be tagsági könyvet, tagjait hivatalos formában nem tartotta számon, az összetartozást legfőképpen a Dialógus-jelvény határozta meg. Aki a jelvényt hordta, az a Dialógus-mozgalmat tagja volt.¹⁷ 1983 januárjában az egymással laza kapcsolatban álló csoportok tagjainak és szimpatizánsainak számát országosan kb. 1000–1500 főre becsülte az állambiztonság.¹⁸

A Dialógus ügyének hatósági kezelése mögött elsősorban a rendszer stabilitásának megőrzését szolgáló pragmatikus megfontolások húzódtak meg. Az 1983. március 29-i PB-ülésein Kádár János, az MSZMP első titkára egyértelműen kijelente, hogy semmilyen más békemozgalmat nem tud elképzelni. *„Ami engem illet, őszintén szólva nem tudom másképp elképzelni Magyarországon a békemozgalmat, mint egy valamiképpen a mi Béketanácsunk égíse alatt kell, hogy folyjék [sic!]. Én amellet párhuzamosan, másik komoly tényezőként, másfajta békemozgalmat nem tudok elképzelni Magyarországon. Ezt értem arra is, hogy ezt a »Dialógust« legalizálni vagy nem legalizálni. Úgy, mint intézményt, mint fiókbékemozgalmat nem lehet elfogadni, nem vitatva azt a munkát, amit ebben a körben végeznek el. S ha ott a mit tudom én az x középiskolában valami fiatalok azt mondják, hogy a Dialógushoz tartoznak, ezért én őket nem átkozom el és nem jelentem föl a rendőrségnek, de a Béketanács maga intézményesen nem fogadhatja el a Dialógust, mint partnert. Akármit csinálunk, annyi energia nincs, ez más irányban fog fejlődni. S akkor majd ki leszünk téve annak, hogy a középiskolások meg az egyetemi diákság meg az isten tudja még kik-mik, meg akik ott ügyködnek és oda csatlakoznak, majd elmennek egy más irányba.”*¹⁹ Kádár János felszólalása az 1983-as PB-határozatban is visszaköszönt. A határozat egyértelművé tette, hogy a magyar békemozgalmat kizárólag az Országos Béketan-

16 = = A Dialógus csoport 1983. április 14. és 17. között tartott konferenciáján éles vita bon-
takozott ki az autonómia megőrzését hangsúlyozók és a szervezettebb működést
pártolók között. A tanácskozás egyúttal fontos fordulópontot jelentett a csoport
történetében: a mérsékelt szárny vezetője, Kőszegi Ferenc nem vállalt részvételt
az ekkor a tagság által választott testületté alakuló koordinációs bizottságban, és
ezt követően a Dialógus munkájában sem vett részt.

17 = = A jelvény tervezője Erdély Dániel volt, aki azonban a Dialógus-kiállítás előkészítése
során hozzám írt egyik levelében arra utalt, hogy a jelvény tervezésében Kőszegi
Ferenc is részt vett.

18 = = ÁBTL 4.1. A-2027. 19.

19 = = MNL OL M-KS 288-5., 879. ő. e. Jegyzőkönyv, az MSZMP PB 1983. március 29-i ülén-
séről; részlet Kádár János felszólalásából a 4. napirendi ponthoz. (Jelentés
a békemozgalomban mutatkozó új jelenségekről; javaslat a további tennivalókra.)

nács irányítása alatt működhet, azon kívül más békemozgalom legalizálására nincs lehetőség. A dokumentum szerint „a békemozgalom különböző megnyilvánulási formái nem lehetnek a külső és belső politikai ellenzék fórumai”.²⁰ Ezzel összhangban azt is kimondta, hogy az állam alapvető érdekeit sértő kezdeményezésekkel szemben adminisztratív eszközöket kell alkalmazni. A PB-határozat után az állambiztonság – amely korábban is gyanakodva tekintett a Dialógus csoportra, és ügynökei, társadalmi és hivatalos kapcsolatain keresztül bomlasztotta, illetve különböző formában korlátozta a működését – már nyíltan fellépett a tagok és az általuk szervezett programok ellen. A mérsékelt szárnyat képviselő Kőszegi Ferenc az 1983. áprilisi visegrádi országos konferencia után több társával kivált a Dialógusból, és csatlakozott az Országos Béketanács által támogatott csoportokhoz.²¹ Később, az 1983 júliusában tartott csillaghegyi „béketábor” programját ellehetetlenítő rendőrségi fellépést követően a csoport „központi” Koordinációs Bizottsága munkáját beszüntette, és feloszlatta magát.²² Ez önmagában nem jelentette a Dialógus Békecsoport végét, hiszen az egyes csoportok további működésükről maguk dönthettek. Több csoport is felfüggesztette, befejezte a ténykedését, mások azonban, vállalva a rendőri zaklatásokat, tovább folytatták a tevékenységüket, de a Dialógus Békecsoport mint „békemozgalom” lassan teljesen elsorvadt.²³

= = = Az ügy

Az utolsó jelentősebb eseményre 1984 őszén került sor, amikor 40-50 ember részvételével a régi időket idéző erdei kirándulást szerveztek. Az állambiztonság a csoporttal a napi operatív információs jelentések alapján 1986-ban foglalkozott utoljára. A központi koordinációs bizottság feloszlató nyilatkozatának időszakában az állambiztonság már egyre kevésbé tolerálta a békéhez kapcsolódó alternatív elképzeléseket, s egyre határozottabban lépett fel a Dialógus tagjaival szemben (rendőri zaklatások, fenyegetések, útleválbevonnás stb.).

20 = MNL OL M-KS 288-5., 879. ő. e. Jegyzőkönyv, az MSZMP PB 1983. március 29-i üléséről. Határozat a békemozgalomban mutatkozó új jelenségekről és a további tenni valókról.

21 = Kőszegi Ferencet „Kocsis Lajos” fedőnéven a BM III/III-4. osztálya szervezte be 1980-ban, 1983-tól a III/III-2/a alosztály foglalkoztatta, amelynek az ifjúságvédelem belül a felsőfokú oktatási intézményekkel szembeni elhárítás volt a feladata. ÁBTL 2.2.2. O-164-236-8.

22 = ÁBTL III.1.42. 1052/a. sz. Levél minden békeszerető emberhez, 1983. július 18.; Haraszti 1992a (1983).

23 = Satory, 1985; Sz. n., 1985. Vö. ÁBTL 3.1.9. V-164055.; ÁBTL III.1.42. 1000. sz. MIPeace. Peace news. Alulnézet kiadó, 1984; uo. 1004/b. sz. Kiszely Károly: Miért nem fogtam fegyvert. Alulnézet kiadó, 1983.

F. Péter sorkatona²⁴ és M. Tamás képesítés nélküli nevelő 1984. október 27-én a hajnali órákban Budapesten, a Harminckettesek terén a buszmegállónál sárga olajfestékkel különböző, békével kapcsolatos feliratokat festett az aszfaltra. A két fiataalt egy helyszínre érkező rendőrjárőr igazoltatta, majd bekísérte a VIII. kerületi rendőrkapitányságra, ahol kihallgatásuk után szabadon bocsátották őket. Az esetről készült jelentés egy-egy példányát megküldték a Belügyminisztérium (BM) III/IV-2. és 3. osztályának,²⁵ egy példányát pedig a Budapesti Rendőrfőkapitányság (BRFK) Állambiztonsági Szervének. Az ügyről emellett telefonon tájékoztatták a VIII. kerületi pártbizottságot is. Ezután az állambiztonság nyílt nyomozást rendelt el, amely vádemeléssel zárult. 1984. december 28-án a Kaposvári Katonai Bíróság nagy nyilvánosság előtt elkövetett közösség megsértésének büntette miatt határozat havi szabadságvesztésre ítélte a két fiataalt. A bíróság a büntetés végrehajtását mindkét esetben egyévi próbaidőre felfüggesztette és előzetesen mentesítette őket a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól.²⁶ Ennek ellenére az állambiztonság először mindkettőjüket alapnyilvántartásba, majd kutatónyilvántartásba vette.²⁷

Az ismertetett ügy állambiztonsági kezelése több „súlyosbító” tényező együttállása nyomán indult. Egyfelől a firkálást végző egyik személy, F. Péter éppen sorkatonai szolgálatát töltötte, ezért tette szigorúbb elbírálás alá esett. A másik vádlott, M. Tamás pedig – ahogy azt az ügyben készült összefoglaló jelentés külön is megemlíttette – az *„ifjúsági békemozgalom egy illegális csoportjának (Dialógus) jelvényét viselte*” korábban.²⁸ Mindez valószínűleg azt az elképzelést erősítette az állambiztonsági tisztek képzeletében, miszerint a firkálás valamilyen formában összefüggésbe hozható a hivatalos politika által már elutasított, kvázi betiltott békemozgalommal. Pontosan ezekben a napokban zajlott Budapesten a x. Országos Békekonferencia is, amely körülmény valószínűleg tovább fokozta az állambiztonság túlzott gyanakvását minden, hivatalos kontroll nélküli akcióval kapcsolatban. Ez a Szovjetunió bojkottjára utaló felirattal végeredményben a „közösség megsértése” vádpontban és a kihirdetett ítéletben kumulálódott. Az itt közölt források az eljárás nyomozati szakaszában készültek. Érdekességük, hogy a forrásokban találkozunk a városi tér, a fiatalok hétköznapi élete, az informális politikai kommunikáció és az állambiztonság nézőpontja.

24 == Egyetemi tanulmányai megkezdése előtt F. Péter (előfelvételiként) Nagykanizsán kezdte meg sorkatonai szolgálatát. 3.1.9. V-164484. 51. F. Péter gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyve, 1984. október 28.

25 == Előbbi a katonai elhárítás törzs osztálya, utóbbi a néphadsereg 5. Hadtestével foglalkozó szervezeti egysége volt, szervezettörténetükre lásd Kis, 2026.

26 == ÁBTL 2.7.1. 61-64-195/1984. BM III/IV. Csoportfőnökség 195. sz. napi operatív információs jelentése, 1984. október 29. Vö. ÁBTL 3.1.9. V-164484.

27 == Alapnyilvántartásba kerültek mindazok, akik a fennálló társadalmi rendszer ellen bármilyen tevékenységet kifejtettek, vagy a rendszerrel szembeni ellenséges viszonyuk feltételezhető volt. Kutatónyilvántartásba pedig azok kerültek, akiket az alapnyilvántartásban szereplőknél kevésbé veszélyesnek ítélt meg.

28 == ÁBTL 3.1.9. V-164484. 125–127. Összefoglaló jelentés, 1984. november 11.

= = = Dokumentumok = = =

1. Részlet M. Tamás gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvéből, 1984. október 30.

Belügyminisztérium
Vizsgálati Osztály
34-Bü-534-23/1984.

Titkos!

Jegyzőkönyv
Gyanúsított kihallgatásáról

Készült a BM Vizsgálati Osztály a Btk. 269. § (1) bekezdés. c. pontjába és a (3) bek. szerint minősülő közösség megsértése kísérlete büntettének alapos gyanúja miatt M. Tamás²⁹ gyanúsított kihallgatása alkalmával a Budapest, II. Gyorskocsi utca 31. sz. III. emelet 340. ajtó alatti hivatali helyiségben 1984. év október 30. napján. [...] Gyanúsított vallomása:

A gyanúsítást megértettem és a hozzám intézett kérdésekre az alábbi vallomást teszem:

Az elkövetett cselekmény miatt bűnösnek érzem magam, bár nem gondoltam, hogy ez törvénybe ütközik. [...]

Október 26-án 09.30 óra körül munkahelyemen felkeresett Péter.³⁰ A kölcsönös üdvözlés után elmondta, hogy szabadságát tölti, majd a katonaélettel kapcsolatos dolgokról, szakmai munkánkról beszélgettünk. Utána Péter bement az iskola épületébe azzal, hogy a többi kollegát is meglátogatja. Kb. negyedóra múlva visszajött hozzám, és elmondta, hogy Judit kolleganőmmel – akinek a vezetéknevét nem tudom – történt beszélgetés során megállapodott abban, hogy este a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola³¹ kollégiumába mennek Beat rock [sic!] koncertet³²

29 == M. Tamás 1982-ben tette le az érettségit, majd 1983 februárjától képesítés nélküli tanárként dolgozott Törökbálinton egy általános iskolában. 1983-tól a Zsámbéki Tanítóképző Főiskola speciális tagozatos hallgatója volt, ahol egy évig nappali képzésben vett részt, az utolsó két évet levelező tagozaton végezte. M. Tamás az MSZMP-nek és a Kommunista Ifjúsági Szövetségnek (KISZ) nem volt tagja. Szocialista országokba szóló útlevéllel ugyan rendelkezett, de nyugati országokban nem járt, ott élő rokonai, ismerősei nem voltak. ÁBTL 3.1.9. V-164484

30 == F. Péter sorkatonai szolgálata előtt abban törökbálinti általános iskolában tanított, ahol M. Tamás. ÁBTL 3.1.9. V-164484. 62. Másolat F. Péter feljegyzéséről, 1984. október 27.

31 == A Budapesti Tanárképző Főiskola 1975-től 1983-ig az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti kihelyezett tagozataként működött, majd 1983-tól az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Tanárképző Főiskolai Karaként működött tovább.

32 == Egy tanúkihallgatási jegyzőkönyv szerint az Oberon együttes koncertjére mentek. 3.1.9. V-164484. 95. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1984. november 12. Az Oberon 1983–1985 között működő akusztikus folk-, blues- és kísérleti zenét játszó zenekar volt.

hallgatni, és megkérdezte, nem tartanék-e velük. Miután igennel válaszoltam, elmondta, hogy 17.30 órakor a 15-ös autóbusz Kecskemét utcai megállójában találkozzunk Judittal, aki személygépkocsival jön értünk. A kollégiumban pedig Judit barátja, S. Béla – aki tavaly szintén munkahelyemen dolgozott – várni fog minket. Ezután hármásban – Judit, Péter és én – megebédeltünk az iskolában, majd 13.00 óra körül Péterrel szülei budaörsi lakására mentünk, ahol zenét hallgattunk, és beszélgettünk. A lakásról 16.30 óra körül indultunk el a megbeszélt találkozóra. Péter civil ruhában volt. Közben a Kecskeméti utcában egy italboltban megittunk egy-egy korsó sört, majd Judittal együtt – az általa kölcsönkért Trabanttal – a Kazinczy utcába mentünk. A kollégiumban letettük kabátainkat és Bélával, Judittal, valamint Péterrel együtt az Uránia mozi előtti pavilonokhoz mentünk hamburgert enni.³³

Útközben oda-vissza társaim egy-egy fröccsöt, én pedig egy-egy pohár bort ittam. A kollégiumba visszatérve zenéről, szakmai kérdésekről, általános emberi dolgokról beszélgettünk, közben elfogyasztottunk fejenként 2–3 üveg sört, illetve Judit 2–3 üveg üdítő italt, mert vezetett. Később a TV-focival is játszottunk,³⁴ majd hallgattuk a koncertet. A második együttes programját nem hallgattuk végig, mert mindannyian haza akartunk menni.

Emlékezetem szerint éjfél előtt 5–10 perccel indultunk el a Judit által kölcsönkért személygépkocsival. Útközben kolleganőm felajánlotta, hogy elvisz bennünket a Móricz Zsigmond körtérig. Péter az ajánlatot nem fogadta el, mert nem akart sokáig várakozni a Budaörsről induló utolsó autóbuszra. Elmondta, hogy egy kis sétával „üti el” az indulásig hátralévő majdnem egy óra időt. Ekkor elhatároztam, hogy Péterrel tartok. Így a VIII., Baross utcában egy új lakótelep³⁵ végénél kiszálltunk Péterrel együtt az autóból, és a 32-esek tere felé sétáltunk, közben a nálunk lévő egy-egy üveg sörből iszogattunk. Ekkor igazoltatott bennünket egy kétfagú rendőrállás, akik felszólítottak arra, hogy a söröket dugjuk el, majd eltávoztak. A felhívásnak megfelelően cselekedtünk, és beszélgetve tovább folytattuk utunkat. [...]

Emlékezetem szerint október 27-én 0.30 óra körül a téren a Kőbánya irányában közlekedő 9-es autóbusz megállójának hátsó részén észrevettünk, illetve észrevettem egy köralakú kb. 1 méter átmérőjű, sárga színű olajfesték foltot. Amikor közelebb értünk, feltűnt, hogy a festék egész friss állapotban volt. Nem is

33 == Az Uránia mozi előtti Mixgrill büfépavilon a Rákóczi úton a nyolcvanas évek Budapestjének kultikus találkozóhelye volt.

34 == Az 1983-as évek környékén Magyarországon nagy népszerűségnek örvendett a Videoton elektronikus, konzolos tv-játéka, a pálcikából és kockalabdából álló „tv-foci”.

35 == Valószínűleg a Szigony utcai lakótelepről beszél, amelynek az építése 1968 és 1980 között zajlott a VIII. kerületben, az Illés utca, Práter utca, Szigony utca és Baross utca által határolt területen.

gondolkodtam azon, hogy abban az időpontban miként került friss festék a járdára, hanem lehajoltam, és a nálam lévő egyik papírzsebkendőt a kiömlött festékbe mártva, a folt bal oldalára egy virágot kezdtem festeni. Tevékenységem közben láttam, hogy társam is a folt jobb oldalára szintén papírzsebkendő felhasználásával fest valamit. Miután a virággal elkészültem, az alá 25-30 cm nagyságú nyomtatott nagybetűkkel először „СССР³⁶ доўком”³⁷ [sic!], majd „szeress minden embert” feliratokat festettem oly módon, hogy a papírzsebkendőt a festékfoltba mártottam.

Közben Péter a folt jobb oldalára festett a nála lévő papírzsebkendővel különböző feliratokat hasonló nagyságú nyomtatott betűkkel, melyek közül határozottan emlékszem; „ember élj”, „Peace” és mellette egy kb. 30 cm nagyságú békejelvény, valamint egy ugyanakkor nagyságú szív.

Láttam azt is, hogy társam a buszmegálló mellett elültetett diszcserjékből letört egy kb. 50 cm hosszú gallyat, s arra rátekert papírzsebkendővel próbálta az előbb említett feliratokat, és ábrákat festeni, de nem járt eredménnyel, és ezért visszatért a kézzel történő mártogatásra.

Úgy gondoltam, én is megpróbálkozom gallyra tekert zsebkendővel festeni, ezért az előbbieken említett diszbokrokhoz mentem, alkalmas gallyat keresni. Ekkor a bokros terület mögött lévő autóparkolóban találtam egy sárga olajfestékkel szennyezett szatyrot, melyben egy 5 kg-os majdnem üres sárga olajfestéket tartalmazó doboz volt. A szatyrot odavittem Péternek megmutatni. Közben felvetődött bennünk, hogy a festést a doboz alján maradt festékből folytatjuk, hogy ne kelljen állandóan visszamenni a festékfolthoz. Miután azt tapasztaltuk, hogy a dobozban maradt festék nagyon sűrű, ezért úgy döntöttünk, hogy a közösen felfestett „*lehet, hogy neked jó ez a harc, de ne taníts ölni, ha élni akarsz*”³⁸ feliratot a kiömlött festékfoltba mártott papírzsebkendőkkel készítjük el.

36 == A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének cirill betűs orosz rövidítése.

37 == Azaz: bojkott. 1980-ban a moszkvai olimpiára az Egyesült Államok, a Német Szövetségi Köztársaság, Kanada, Japán és még másik 50 ország nem küldte el a sportolóit, ezzel tiltakoztak Afganisztán szovjet megszállása ellen. Négy év múlva Los Angelesben rendezték a nyári olimpiát, amelyet a Szovjetunió és 12 szocialista állam bojkottált, válaszul több nyugati ország 1980-as távolmaradására. Magyarországra a bojkotthoz utolsóként csatlakozott. Bővebben lásd pl. Szabó, 2004.

38 == Részlet az Európa Kiadó *Lehet (No 1)* című dalából. Ezt a két sort az 1983. május 7-i békefelvonuláson is skandálták. ÁBTL III.1.42. 2007/26. Az Európa Kiadó 1981-ben az URH zenekar feloszlása után alakult budapesti, avantgárd rockegyüttes volt. A Kádár-korszakban a hatalom által nem támogatott underground zenekarok közé tartozott, koncertjeiket is gyakran korlátozták vagy tiltották. A Dialógus csoport tagjai rendszeresen jártak Kontroll Csoport- és Európa Kiadó-koncertekre. Vö. <https://www.kisgyorgyeva.hu/dialogus.html>.

Festési tevékenységünk közben keveset beszélgettünk. Emlékezetem szerint megkérdeztem társamat, hogy miként kell az orosz „b” betűt írni, majd a festékes doboz megtalálása után és a közösen festett idézetnél – mely az Európa Kiadó együttes egyik rock számából van – beszélgettünk. Az utóbbinál a szóváltás arra korlátozódott, hogy melyikünk melyik szót készíti el. Miközben a festési tevékenységünket végeztük, hosszabb-rövidebb időközben két-három ember járt arra, akik egy ideig bámészkodtak, majd tovább mentek. Amikor az idézetet festettük, egy láthatóan ittas fiatal férfi ottmaradt, és nézte hogyan dolgozunk. Miközben nézelődött, belelépett a festékoltba, és elesett. Társam rögtön felsegítette, majd figyelmeztetett, hogy siessünk befejezni a tevékenységünket, mert lekésik a Budaörsre induló utolsó buszt.

Emlékezetem szerint még egy vagy két betű hiányzott a hosszú idézetből, amikor egy kétagú rendőrjárőr igazoltatott bennünket, majd URH-s kocsit hívtak, és az előbb említett ittas férfival együtt – őt, azért, mert ruhája festékes volt, és nem volt nála személyi igazolvány – beszállítottak a VIII. ker. Rendőrkapitányságra. Mielőtt beszálltunk a gépkocsiba, láttam, hogy civil ruhás rendőrök az általunk felfestett feliratokat lefényképezik.

A rendőrségen külön-külön elszámoltattak bennünket. Ennek során elmondtam, hogy az ittas férfi csak odatévedt, nem volt velünk, csak figyelte tevékenységünket, majd elmondtam az eseményeket. A rendőrségről 05.00 óra körül engedtek haza. Társamról, Péterről azóta semmit nem tudok.

Kérdésre kijelentem, hogy a vallomásomban említett feliratokon kívül mást nem állt szándékomban, illetve szándékunkban festeni. A fenti esetet megelőzően hasonló jellegű cselekményt soha nem követtem el. Határozottan kijelentem, hogy a festési tevékenységünkre nem készültünk fel, azt a körülményekből adódóan spontán módon hajtottuk végre.

Utólag sem tudok magyarázatot adni arra, hogy miért festettem nyilvános helyen, talán pillanatnyi meggondolatlanságból „hülyeségből csináltam”, az „СССР доўком” [sic!] feliratot talán azért festettem, mert a vallomásomban említett Judit által kölcsönként Trabant szélvédőjének alsó részén vagy a műszerfalán láttam egy 4x6 cm-es fehér színű öntapadós címkén, vörös betűkkel az említett feliratot. A felirat jellegzetessége az volt, hogy a három „C” betű egyben sarlót is jelképezett. Péternek meg is mutattam a címkét, melyről azonban sem akkor, sem a későbbiekben nem beszélgettünk. Utólag belegondolva az említett címkét a moszkvai és a Los Angeles-i olimpia szovjet ellenes bojkottjával hoztam összefüggésbe.

Kérdésre kijelentem, hogy az általam felfestett „СССР доўком” [sic!] felirat egyáltalán nem áll összefüggésben a többi felfestett szöveggel, valamint az abban az időszakban lezajlott béke nagygyűléssel.³⁹ Megjegyezni kívánom, politikai kérdé-

39 == 1984. október 22. és 28. között zajlott az ENSZ által korábban meghirdetett leszerelési világhét. Magyarországon ehhez az eseményhez kapcsolódóan békeke-

sekkel nem foglalkozom, Péterrel politikáról soha nem beszélgettünk. Arról tudomásom volt, hogy cselekményünk elkövetésének napján vagy az előtte való nap volt béke nagygyűlés.

A kihallgatás befejezve: 12.45 órakor.

Közlés: Kihallgatását megszakítom.

Felelet: A közlésben foglaltakat megértettem. A felvett jegyzőkönyv az általam elmondottakat helyesen tartalmazza, amit elolvasás után aláírásommal igazolok.

Felvette:

Dunavölgyi Szilveszter⁴⁰

r. hdgy

K: 3 pld.

M. Tamás

gyanúsított

[ÁBTL 3.1.9. V-164484. 70–76. Géppel írt tisztázat, Dunavölgyi Szilveszter és M. Tamás saját kezű aláírásával. Az első oldal jobb felső részén kézzel írt példányszám (2. sz. példány) szerepel. Ugyancsak a jobb oldalon Virágné szignója és dátumbélyegző (1984. november 8.). A jegyzőkönyvet a gyanúsított minden oldalon aláírta.]

monstrációkat, programokat szerveztek, például a KISZ Központi Bizottsága és az Országos Béketanács Ifjúsági és Diák Bizottsága október 26–27-én rendezte meg a Semmelweis Orvostudományi Egyetem elméleti tömbjében „A Békecentrum” elnevezésű ifjúsági programját. Október 27–28-án került sor a X. Országos Békekonferenciára, illetve október 27-én érkezett Budapestre a békestafétabot, amely az ország összes megyéjét érintette. Az Országos Béketanács és a KISZ Budapesti Bizottsága által szervezett békedemonstráció operatív és nyílt rendőri biztosítását a BRFK Állambiztonsági Szerve biztosította. Az eseményre vonatkozó összefoglaló szerint rendkívüli esemény ugyan nem történt, de a jelentés szerint jelentős volt azok száma, akik a központi szervezettől függetlenül jelentek meg – kb. 2000 fő – a Kossuth téren. ÁBTL 2.7.1. 221-64/157/1984. Kiegészítés a 157 sz. napi operatív információs jelentéshez, 1984. október 29.

40 = Dunavölgyi Szilveszter (Budapest, 1957) 1981 márciusától 1990-ig a BM III/1.-C (Vizsgálati Osztály, Katonai vizsgálati alosztály) állományában dolgozott, mint vizsgáló. 1990-ben a Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal állományába helyezték át. ÁBTL 2.8.1. 003/147/1981. sz. BM parancs; ÁBTL 2.8.1. 006/1347/1990. BM Szem. Csf. parancs; ÁBTL 2.8.1. I. s. 9995.

2. Részlet M. Tamás kihallgatási jegyzőkönyvéből, 1984. november 19.

Belügyminisztérium
Vizsgálati Osztály
34-Bü-534-23/1984.

Titkos!

Jegyzőkönyv
M. Tamás gyanúsított kihallgatásáról
Budapest, 1984. november 19.

A kihallgatás kezdete: 10.15. óra. [...]

Utólag átgondolva az eseményeket, határozottan kijelentem, hogy a „CCCP bojkot” feliratot a Trabantban látott címke hatására készítettem, mert annak kivitelezését és tartalmát érdekesnek tartottam. Az említett felirat azonban nem áll összefüggésben az általunk felfestett többi felirattal, amelyekkel a békevágyamat humanista gondolkodás módomat, beállítottságomat akartam kifejezni.

El kívánom mondani, hogy tudomásom szerint a békemozgalom végső fő célja a teljes leszerelés, a fegyverek gyártásának megszüntetése, a világbéke megteremtése. Véleményem szerint ez a cél nem valósítható meg addig, amíg a fegyverek gyártásában érdekelt csoportok lesznek, illetve egyes emberek, embercsoportok világaluralomra törekcszenek. Pártunk békepolitikáját nem ismerem, de gondolom, hogy fő célja a teljes leszerelés, mellyel egyetérttek. [...]

Kérdésére elmondom, hogy a munkahelyi jellemzéseken szereplő Dialógus jelvényt emlékezetem szerint 1982-ben az Országos Béketanács Belgrád rakparti épületében megtartott koncert után egy gyűlésen, illetve egy előadáson kaptam, amikor a Dialógus csoport képviselője és egy külföldi személy beszélt a békéről. Az említett csoportról és annak tevékenységéről nincs tudomásom. [...]

A jelvényt – mely kb. 2 cm átmérőjű, köralakú volt, piros-fehér-zöld mezőben két kéz tartott egy szál virágot, alatta angol nyelven Magyarország felirat volt – az igazgatóm felszólítására 1984. szeptemberében levettem. [...]

A jegyzőkönyv lezárva 13.30 órakor.

Felvette:
Dunavölgyi Szilveszter
r. hdgy

M. Tamás
gyanúsított

K: 2 pld.

[ÁBTL 3.1.9. V-164484. 77–80. Géppel írt tisztázat, Dunavölgyi Szilveszter és M. Tamás saját kezű aláírásával. A jegyzőkönyvet a gyanúsított minden oldalon aláírta.]

3. Horváth József tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1984. november 19.

Belügyminisztérium
Vizsgálati Osztály
Szám: 34-Bü-534/21/1984

Titkos!

Jegyzőkönyv
tanú kihallgatásáról

Készült a BM Vizsgálati Osztályon a Btk. 269. § (3) bekezdésbe ütköző közösség megsértése kísérletének büntetvényének elkövetésével alapos gyanúsított F. Péter őrzetű és társa ellen indított bűnügyben Horváth József r. őrmester tanú kihallgatása alkalmával a Budapest, II. Gyorskocsi utca 31. sz. fsz. 29. ajtószám alatti hivatali helyiségben 1984. év. november 19. 9 óra 20 perckor. [...]

1984. szeptember 1-óta teljesíték szolgálatot a Budapesti VIII. ker. Rendőrkapitányság Közbiztonsági Osztály Őr- és Járőrszolgálati Alosztály állományában, mint járőr.

1984. október 26-án 22.00 órakor léptem szolgálatba Takács István r. őrmester járőrparancsnokkal együtt. Az eligazítást követően a meghatározott útvonalon ellenőrző tevékenységet folytattunk miközben október 27-én 00.45–01.00 óra közötti időben a VIII. ker. 32-esek teréhez érkeztünk. Ekkor Takács őrmester észrevette, hogy a téren a Kőbánya irányába közlekedő 9-es autóbusz megállójában két személy a járdán guggolva valamit tevékenykedik és egy személy pedig nézi őket. Testhelyzetüket furcsának találtuk, ezért elindultunk feléjük azzal a céllal, hogy igazoltatjuk őket. Közelebb érve láttuk, hogy a buszmegálló végén a járdán egy sárga színű olajfestékkel szennyezett szatyor volt, mellette pedig egy 25–30 cm átmérőjű, sárga színű kiömlött olajfesték folt látható. A folt körül sárga színű festékkel festett feliratok és rengeteg festékes lábnyom volt. [...]

Takács őrmester felszólítására a két „festegető” fiatalember igazolta magát, melynek során megtudtuk, hogy az egyiket F. Péternek hívták, aki Nagykanizsán sorkatonai szolgálatát tölti, és abban az időben szabadságon volt. A másik M. Tamás budapesti lakos, és emlékezetem szerint tanár foglalkozású.

Közben igazoltatni kívántam a harmadik fiatalembert, aki felszólításomra csak annyit válaszolt, hogy nincs nála személyi igazolvány, „elő lehet állítani”. Ezután a három személyt úgy állítottuk, hogy egymással ne tudjanak beszélgetni, és megnéztük a felfestett feliratokat, melyek emlékezetem szerint a következők voltak: „szeress minden embert, ember élj, СССР доўжком⁴¹ [sic!], lehet, hogy neked jó ez a harc, de ne taníts”,⁴² valamint egy békejelvény. A feliratok 10–15 cm nagyságú nyomtatott nagybetűkkel voltak. [...]

41 == A cirill „б” betűt tollal, utólag írták be.

42 == A tanúkihallgatási jegyzőkönyv nem idézi teljes terjedelmében a felfestett szöveget: az „ölni, ha élni akarsz” rész kimaradt belőle.

A feliratok tanulmányozása után megkérdeztük tőlük, hogy mit csináltak, melyre nevetgélve azt válaszolták, hogy „festegettünk, festegettünk”⁴³. F. flegmán hozzátette, miszerint „már nem érdekel, talán 20 nappal megúszom”. Az igazoltatás során F. és M. egymástól függetlenül elmondták, hogy a harmadik fiatalember nem velük van, őt nem ismerik, valamint ő nem vett részt a festési tevékenységben. [...]

Járőrparancsnokom feladatul szabta a helyszín biztosítását, így a cselekmény elkövetésének helyén maradtam. 01.30 órakor megérkezett a BRFK helyszínelője Vörös László r. zászlós, aki a felfestett feliratokról fényképfelvételeket készített, valamint a festékekkel szennyezett szatyrot, melyben egy 5 kg-os festékes doboz volt, elszállította.

Az időközben kiértesített Fővárosi Közterületfenntartó Vállalat tisztító járműve 05.00 óra körül érkezett meg, s először drótkefével, majd homok segítségével ismét drót-kefével olvashatatlaná tette a buszmegállóban felfestett feliratokat. Ezután rádión keresztül történt utasításra bevonultam.

05.00 óráig a feliratok eltüntetését hat–hét személy láthatta, mivel a biztosítás során a feliratokat nem takartuk le. Azonban az arra haladó személyeket továbbhaladásra szólítottam fel, melynek maradéktalanul eleget tettek, így a felfestett feliratokat láthatták, illetve látták, de nem valószínű, hogy el is tudták azokat olvasni. [...] A jegyzőkönyv lezárva: 10.00 órakor

Dunavölgyi Szilveszter r. hadnagy
őrmester

Horváth József r.
tanú

[ÁBTL 3.1.9. V-164484. 98–101. Géppel írt tisztázat Dunavölgyi Szilveszter r. hadnagy és Horváth r. őrmester saját kezű aláírásával. A jegyzőkönyvet Horváth József minden oldalon aláírta.]

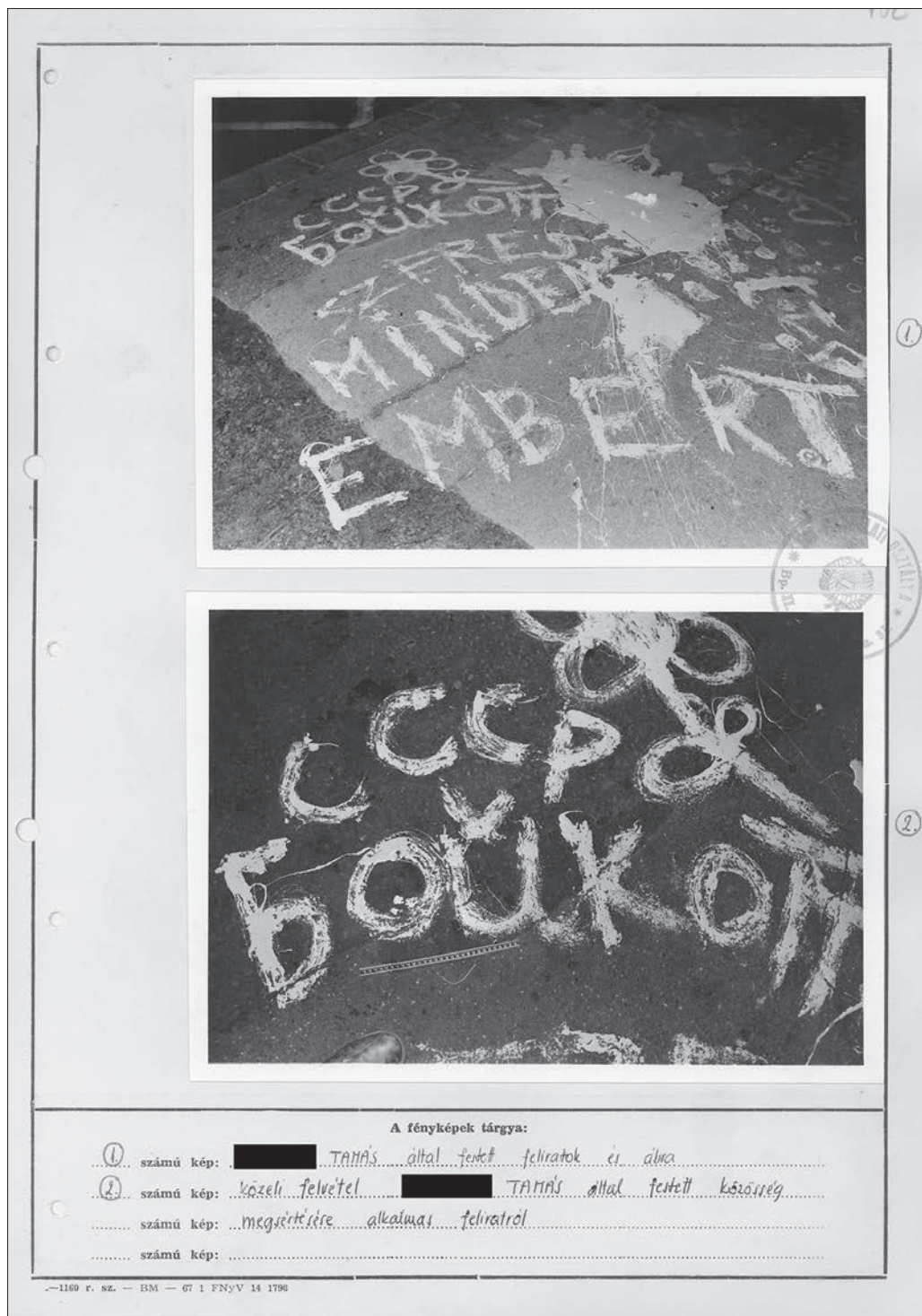
43 = = Válaszukban a szocialista korszak egyik ikonikus viccére utalnak, amely egyszerre gúnyolta a média egyhangúságát, a politikai propaganda mindenütt jelenvalóságát és a hatalom fenyegető ellenőrzését. (Iván bekapcsolja a televíziót. Az egyes csatornán a pártvezető Brezsnyev beszél. Unottan átkapcsol a kettesre. Ott szintén ő beszél. Átkapcsol a hármasra – mire a képernyőn egy gumibottal hadonászó rendőr jelenik meg, és kiszól a tévéből: – Na, mi van? Kapcsolgatunk? Kapcsolgatunk?)

Kulcsszavak

=====

*Budapest, ellenkultúra, ellenzék a Kádár-korszakban,
politikai rendőrség, röplapozás-falfirkálás*

4. Fényképfelvétel a feliratok egy részéről [1984. október 27.]

Az állambiztonság által M. Tamás és F. Péter ügyében készített bűnjelfotók.

ÁBTL 3.1.9. V-164484. 102.

= = = Levéltári források = = =

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

- 1.11.1. Állambiztonsági Miniszterhelyettes Titkársága iratai
- 1.11.4. BM III/1. Csoportfőnökség iratai
- 1.12.2. BRFK állambiztonsági szerveinek iratai
- 2.2.2. Hálózati nyilvántartások
- 2.7.1. Napi operatív információs jelentések
- 2.8.1. BM Állambiztonsági szervek nyílt állományú alkalmazottainak iratai
 - 1. sorozat 9995. Dunavölgyi Szilveszterné, Horváthné Kovács Margit
- 3.1.9. Vizsgálati dossziék
 - v-164484 F. Péter és társa
 - v-164055. Gonda Iván sajtórendészeti vétsége
- 4.1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok (A-anyag)
 - A-2026. Sóty Tibor r. őrnagy: *Az ellenséges röpcédulaterjesztés, falrafirkálás és zászlótépés megelőzésének és felderítésének tapasztalatai, a vezető feladatai a megelőzés és felderítés javítása érdekében. Szakdolgozat.* BM Rendőrtiszti Főiskola, 1986.
 - A-2027. Ksenicz Tibor r. őrnagy: *A Dialógus békecsoport létrejötte, tevékenysége, feloszlása. Az alosztályvezető feladatai az operatív feldolgozó munka vezetésében. Szakdolgozat.* BM Rendőrtiszti Főiskola, 1986.
 - A-3077. Zima Péter r. alezredes, Juhász László r. alezredes: *Az írásos úton megvalósított izgatásról.* BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1976.

III. Levéltár (Gyűjtemények, hagyatékok)

- 1.42. Dialógus csoport iratai

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)

M-KS 288-5. Az MSZMP PB (IIB) iratai, 1956–1989

= = = Hivatkozott irodalom = = =

Berecz, 1976

Berecz János: Az ifjúság és a békés egymás mellett élés. *Pedagógiai Szemle*, 2. sz. 99–III.

Sz. n., 1985

Sz. n.: Információ vagy dezinformáció. *Égtájak között*, 1985. november. 45–47.

Haraszti, 1992a (1983)

Haraszti Miklós: A Dialógus Békecsoport. In *Beszélő Összkiadás*. 1. köt. 1981–1984. Sajtó alá rend.: Havas Fanny. AB-Beszélő, Budapest. 479–480. (Eredetileg: *Beszélő*, 8. sz.)

Haraszti, 1992b (1984)

Haraszti Miklós: Dialógus. Kétéves a független békemozgalom. In *Beszélő Összkiadás*. 1. köt. 1981–1984. Sajtó alá rend.: Havas Fanny. AB-Beszélő Kiadó, Budapest. 512–518. (Eredetileg: *Beszélő*, 9. sz.)

Kis, 2026

Kis Péter: *A magyar katonai elhárítás szervezetének története 1957 és 1990 között*. ÁBTL–Kronosz, Budapest–Pécs.

Sarkadi Nagy, 1982

Sarkadi Nagy Barna: Új elemek a nemzetközi békeharcban. *Külpolitika*, 2. sz. 142–150.

Sátory, 1985

Sátory Martina: Tanúságtétel. Dialógus, avagy egy független békemozgalom kudarca. *Égtájak között*, 1985. november. 44–45.

Szabó, 2004

Szabó Csaba: A politika beleszól: olimpia magyarok nélkül. *Archivnet*, 4. sz. https://www.archivnet.hu/politika/a_politika_beleszol_olimpia_magyarok_nelkul.html (utolsó letöltés: 2026. szeptember 22.).

Szent-Iványi, 2022

Szent-Iványi István: Ifjúkori évek az állambiztonsági iratok tükrében. *Mozgó Világ*, 11. sz. 44–61.

Szent-Iványi, 2024

Szent-Iványi István: Meghiúsult békemozgalmi kísérletek a nyolcvanas évek elején. In *Fordított napló. Titkosszolgák, civil mozgalom, magántörténelem*. Szerkesztette: Stefánich Éva. iAsk–ÁBTL–Kronosz, Kőszeg–Budapest–Pécs. 193–206.

Szőke–Erdély, 2008

Szőke Annamária – Erdély Dániel: Az Indigo csoport és a „társadalmi visszasságok”. In *Kreativitási gyakorlatok, FAFEJ, INDIGO. Erdély Miklós művész pedagógiai tevékenysége 1975–1986*. Szerkesztette: Hornyik Sándor – Szőke Annamária. MTA MKI – Gondolat – 2B [Alapítvány] – EMA [Erdély Miklós Alapítvány], Budapest. 367–385.

Takács, 2022

Takács Tibor: *Láthatatlan város. Állambiztonsági fotók a Kádár-kori Nyíregyházáról*. ÁBTL–Kronosz, Budapest–Pécs.

Tóth, 2009

Tóth Eszter Zsófia: „Én fiókos szekrény voltam, és a teásbögrével táncoltam egész este.” A szombathelyi Dialógus békemozgalom az ügynökjelentésekben és az emlékezetben. *Betekintő*, 1. sz. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2009_1_toth.pdf (utolsó letöltés: 2026. szeptember 21.).

Ungváry, 2008a

Ungváry Krisztián: A dialógus békemozgalom. In Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon, 1956–1990*. 1956-os Intézet – Corvina, Budapest. 397–413.

Ungváry, 2008b

Ungváry Krisztián: Egy eljárás genezise: a dialógus Pécsett. In Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon, 1956–1990*. 1956-os Intézet – Corvina, Budapest. 414–427.

=== Internetes hivatkozások ===

Kis György Éva és Hollós Judit képei a Dialógus Békecsoporthoz tagjairól
<https://www.kisgyorgyeva.hu/dialogus.html> (utolsó letöltés 2026. szeptember 22.)

Kulcsszavak

=====

*Budapest, ellenkultúra, ellenzék a Kádár-korszakban,
politikai rendőrség, röplapozás-falfirkálás*

/ Just a Little Painting /

Peace slogans on the pavement: documents from a graffiti case

Drawing on a selection of documents related to the Dialogue Peace Group, this source publication examines the attitude of the Hungarian state security services in the 1980s towards initiatives independent of the official peace policy and towards the expression of political views in public spaces. The article focuses on the 1984 case of Péter F. and Tamás M., who painted peace-related slogans onto the asphalt in a public space in Budapest. At first glance, this act of sidewalk graffiti appears to be a trivial, everyday occurrence. Yet, this is precisely what makes it interesting: how does a slogan created with a few brushstrokes turn into a matter of state security? Here, urban space, the everyday lives of young people, informal political communication, and state security are brought together, illustrating where the boundary between politics and everyday life lay in the late socialist period in Hungary. A bus stop, a badge, an excursion, a peace camp, or a sentence painted on the asphalt could very quickly acquire political significance. The case demonstrates that official reaction was determined not merely by the specific content of the slogans but also by the perpetrators' status, their suspected political connections, and the prevailing political climate; thus, in the late Kádár era, even the concept of "peace" could acquire a meaning critical of the regime when expressed outside the political and institutional frameworks controlled by the party-state.
